

Grenseffectenrapportage 2017

Vooronderzoek 1: Euregionale mindset in twee Euregio's

Universiteit Maastricht

Grenseffectenrapportage 2017

Vooronderzoek 1: Euregionale mindset in twee Euregio's

Studentengroep van Fontys Hogeschool Venlo,
Coördinator Christopher Neller

Het *Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility / ITEM* is de spil van wetenschappelijk onderzoek, advisering, kennisuitwisseling en trainingsactiviteiten omtrent grensoverschrijdende samenwerking en mobiliteit.

ITEM is een initiatief van Universiteit Maastricht (UM), het Nederlands Expertise en Innovatiecentrum Maatschappelijke Effecten Demografische krimp (NEIMED), Zuyd Hogeschool, de Gemeente Maastricht, de Euregio Maas-Rijn (EMR) en de Provincie Limburg (NL).

Euregionale mindset in twee Euregio's

Dit studentenonderzoek, uitgevoerd door een groep studenten van Fontys Hogeschool Venlo, ging over de bekendheid van burgers met de Euregio's.¹ Verder zijn hun kennis, denken en emotionele houding ten opzichte van de buurlanden, instellingen, arbeidsmarkten e.d. geanalyseerd. Vandaar de titel 'euregionale mindset'. De veronderstelling was dat de structuur, de algemene strategische benaderingen en doelstellingen van een Euregio van invloed zouden kunnen zijn op de specifieke mindset van de burgers. Zien we grote mindsetsverschillen binnen en tussen twee verschillende Euregio's? De Euregio Maas-Rijn (EMR) en de euregio rijn-maas-noord (ermn) werden vergeleken in dit opzicht. Hoe denken de burgers over de Euregio? Wat weten ze erover en is er een verband met de genoemde verschillen? Het doel van de studie was het verzamelen van een aantal eerste resultaten om verder onderzoek te stimuleren.

Hiervoor is in de twee bovengenoemde Euregio's een enquête gehouden om een eerste idee te krijgen over de mindset van de inwoners. Met 204 respondenten was de steekproefgrootte van de enquête relatief klein. De analyse kan daarom alleen worden beschouwd als een eerste indicatie voor toekomstig onderzoek naar het onderwerp 'Euregionale mindset'.

Het vergelijken van de twee Euregio's is bijzonder interessant, omdat ze aanzienlijke verschillen vertonen. In de eerste plaats is er sprake van een verschillende bestuursstructuur. De erm omvat uitsluitend partners uit Duitsland en Nederland, terwijl de EMR partners uit Duitsland, Nederland en België omvat. In de erm worden twee talen gesproken (Nederlands en Duits), en in de EMR zijn dat er drie (Nederlands, Duits en Frans). Verder gaat het in de erm bij de actieve belanghebbenden in de organisatie om politici uit gemeenten en districten, naast vertegenwoordigers uit de Kamers van Koophandel (Duitse Industrie- und Handelskammern (IHK)). Zij zijn de leden van de Euregionale instelling en ze nemen o.a. samen besluiten over Europese subsidies voor grensoverschrijdende projecten. Daarentegen is het niet het lokale niveau dat een belangrijke rol speelt in het EMR, maar de provincies, naast de Belgische Gemeenschap en het Zweckverband Aken.

1. De Euregio's en Europese integratie

De strategieën van de Euregio Maas-Rijn en de euregio rijn-maas-noord zijn gebaseerd op het Verdrag van Lissabon. De euregio rijn-maas-noord heeft de visie 2014-2020+ opgezet, die van kracht is sinds 31 oktober 2013.² In het voorjaar van 2013 heeft de Euregio Maas-Rijn zijn nieuwe strategie EMR2020 gepresenteerd.³ De strategieën omvatten deels soortgelijke onderwerpen, maar de gevolgde strategie verschilt per Euregio.⁴ Beide Euregio's willen Europese-integratie stimuleren en willen gezien worden als dynamische en creatieve Europese grensregio's.

¹ In plaats van de term 'Euregio' kan er ook gesproken worden over 'Euroregio'. In dit rapport wordt de term 'Euregio' gebruikt. De term verwijst naar de instelling zelf, en niet naar het grensgebied dat door een bepaalde Euregio afgedekt wordt (vgl. Giessen, van der, M. (2014), p.7)

² euregio rijn-maas-noord, http://euregio-rmn.de/wp-content/uploads/2016/08/2015-03-17_euregio-Vision_Webversion.compressed.pdf (geopend op 1 juni 2017)

³ Euregio Maas-Rijn, <http://www.euregio-mr.com/de/intern/pdf/EMR2020-D.pdf>, (geopend op 1 juni 2017)

⁴ Nader beschouwd volgt de euregio rijn-maas-noord een geïntegreerde aanpak. De visie 2014-2020+ omvat de onderwerpen agribusiness, industrie, logistiek, toerisme/recreatie/cultuur/sport, en arbeidsmarkt/onderwijs/talen. Ter vergelijking: het rapport EMR2020 behandelt de thema's economie/innovatie, arbeidsmarkt/onderwijs/opleiding, cultuur/toerisme, gezondheidszorg en veiligheid.

Bij de vraag over open grenzen en de algemene perceptie van de EU, kwamen er interessante verschillen tussen beide Euregionale gebieden naar voren in de antwoorden van de respondenten. Uit de enquête bleek dat de respondenten in de EMR meer openstaan naar de EU dan die in de erm. In de EMR stonden vooral de Belgische respondenten het meest open naar de EU, gevolgd door de Nederlanders en de Duitsers. Het verschil tussen de respondenten in de EMR en erm is dus tot op zekere hoogte het gevolg van het feit dat zich in de EMR meer op Europa gerichte Belgen bevinden. Ook in de erm waren de Nederlandse respondenten meer voor de Europese integratie dan de Duitse respondenten. Aangezien beide Euregio's alleen vermelden dat ze de Europese-integratie willen bevorderen, maar geen concrete doelstellingen opstellen, was het niet mogelijk om een verband te leggen tussen de officiële doelstellingen van de Euregio's en deze bevindingen. In beide strategische documenten wordt de algemene steun aan Europese integratie genoemd. Er zijn echter interessante onderzoeksvragen voor toekomstig onderzoek: Zijn er echt verschillen die verband houden met nationaliteit waar het gaat om de algemene steun voor Europese integratie in de Euregio's? Of is er een sterk verband tussen een positieve Europese en Euregionale mindset?

In het Verdrag van Lissabon staat dat het verdiepen van de solidariteit van de volkeren met respect voor hun geschiedenis, cultuur en tradities de sleutel tot succes is.⁵ Beide Euregio's ondersteunen officieel de uitwisseling van culturele instellingen en willen de deelname bevorderen aan een levendig Euregionaal cultureel programma. De respondenten van de enquête toonden vrij weinig interesse in de publieke instellingen van de grensoverschrijdende regio's. In beide Euregio's maken de respondenten nooit of zelden gebruik van de culturele instellingen en evenementen bij de bureaus, zoals musea, bibliotheken, sportevenementen en fietsroutes. Dit zou erop kunnen wijzen dat de inwoners in beide Euregio's niet echt gebruik maken van de culturele diversiteit van de grensoverschrijdende regio. In toekomstige studies moet dit nader worden bekeken en moeten de voorwaarden voor het stimuleren van culturele uitwisseling worden besproken.

Daarnaast is het waarschijnlijker dat de Nederlandse respondenten in beide Euregio's Duits en Frans spreken (volgens hun eigen beoordeling), ook al is het op een middelmatig niveau, dan de andere burgers. Verder hebben meer Belgische dan Duitse respondenten aangegeven dat ze redelijk Nederlands spreken.

Uit de gegeven antwoorden bleek dat de Nederlandse respondenten in beide Euregio's naar eigen zeggen Duitse literatuur lezen en Duitse webmedia gebruiken. De Duitse respondenten maken daarentegen geen gebruik van Nederlandse (online) publicaties. Taalvaardigheid kan blijkbaar, niet verbazingwekkend, leiden tot het gebruik van media en lezen van literatuur uit het buurland, waardoor er uiteindelijk een positievere Euregionale houding ontstaat.

2. Werkgelegenheid en een grensoverschrijdende arbeidsmarkt

Uit de onderzoeksresultaten blijkt een verband tussen taalvaardigheden en de perceptie van de naburige arbeidsmarkt. Vooral de Nederlandse respondenten zien Duitsland als een land met aantrekkelijke werkgevers en staan open voor grensoverschrijdende arbeid. Omgekeerd is dat minder het geval. Uit twee rapporten blijkt dat er inderdaad een grensoverschrijdende arbeidsmarkt bestaat. Interessant genoeg is er een evenwicht wat betreft het totale aantal werknemers van beide

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A12016M000>

landen.⁶ Tegelijkertijd vinden de Duitse en Nederlandse respondenten de Belgische arbeidsmarkt niet erg aantrekkelijk. Niettemin blijkt uit de laatste cijfers (zie voetnoot 7) dat er bijna net zo veel Nederlanders zijn die werken over de Belgische grens als over de Duitse grens. In verhouding tot het totaal aantal werknemers uit de vergeleken landen werken er veel meer Belgische dan Duitse inwoners over de grens in Nederland.⁷ In verder onderzoek moet nagegaan worden hoe de perceptie van de naburige arbeidsmarkt in feite de arbeidsmobiliteit beïnvloedt.

Er zijn ook interessante verschillen ten opzichte van de twee Euregio's. De respondenten uit de erm staan gemiddeld gezien meer open voor een baan in het buurland dan die uit de EMR. In de erm noemen de respondenten interessante branches als reden om misschien in het buurland te gaan werken. Daarentegen lijkt het stimuleren van duurzaamheid en innovatie positieve effecten te sorteren in de EMR. Hier worden beide termen vaak genoemd als reden om in het buurland te werken. In beide Euregio's zien de Duitse respondenten de Nederlandse bedrijven als duurzamer (open voor groene technologieën e.d.) dan andersom. De Nederlandse respondenten beschouwen Duitse bedrijven dan in het algemeen weer als innovatiever dan de Nederlandse bedrijven.

In toekomstig onderzoek zou kunnen worden nagegaan of enkele van de Euregionale projecten die verband houden met bepaalde branches en bedrijfstakken inderdaad invloed hebben op de perceptie van de arbeidsmarkt en de werkgelegenheid.

3. Euregionale cohesie

Weten de burgers van de Euregio's in welke Euregio ze wonen? In beide Euregio's wist ongeveer 60% van de respondenten het juiste antwoord. Daarnaast waren de Nederlandse respondenten beter op de hoogte dan de overige. Dit was vooral het geval in de EMR, waar 77% van de Nederlandse, 54% van de Duitse en 50% van de Belgische respondenten deze vraag juist beantwoordden. Dit is opvallend, aangezien de Belgische respondenten degenen waren met de sterkste steun voor Europese integratie. In dit geval houdt openheid voor Europese integratie en open grenzen niet noodzakelijkerwijs verband met een diepgaande kennis van de eigen Euregio.

Is de Euregio als organisatie bekend bij de burger? Niet echt, volgens deze steekproef. Bijna geen van de respondenten kende mensen die voor de Euregio werken of de Euregio vertegenwoordigen, in beide grensregio's. Tot op zekere hoogte wekt dat meer verbazing in de erm (euregio rijn-maasnoord) waar de gemeentelijke politici een belangrijke rol spelen. De Euregio's als organisatie zijn niet echt bekend bij de respondenten. Blijkbaar helpt zelfs de betrokkenheid van lokale politici (bijv. burgemeesters) in de Euregionale organisaties niet bij de vergroting van het bewustzijn.

Daarnaast heeft bijna niemand van de respondenten een evenement bijgewoond dat was georganiseerd door de Euregionale organisaties. Daarom is het heel interessant om onderzoek te

⁶ Ongeveer 0,072% van alle Duitse werknemers pendelt naar Nederland voor het werk. Van alle Nederlandse werknemers pendelt 0,074% over de grens naar Duitsland. Daarnaast is er een aantal mensen die over de grens zijn gaan wonen en zowel in hun eigen land als in het nieuwe land werken. (Zie voor meer informatie: PBL (2015) Arbeidsmarkt zonder grenzen, p. 10 en CBS- Internationaliseringsmotor 2016 – III Duitsland, p. 25)

⁷ Er zijn 4800 personen die vanuit Nederland naar België pendelen vs. 5100 Nederlanders die de grens naar Duitsland oversteken. Het percentage Duitsers dat de grens oversteekt om te werken in Nederland is ongeveer 0,072%, terwijl 0,39% van de Belgen de grens oversteekt om te werken in Nederland (zie rapporten onder voetnoot 6).

doen naar de vraag hoe de Euregio's – als organisaties en met hun prominente leiders – burgers bereiken, en of en hoe ze het Euregionale denken kunnen bevorderen door het organiseren van eigen activiteiten. Volgens de antwoorden uit deze Euregionale steekproef zijn de Euregio's als organisaties niet erg zichtbaar.

De respondenten werd ook gevraagd naar hun perceptie van de Euregionale samenwerking, hun vertrouwdheid met Euregionale steden, hun gevoel erbij te horen en of ze zich thuis voelden in de Euregio. Uit de resultaten bleek dat de algehele Euregionale cohesie (als een mengeling van verschillende aspecten) wordt beoordeeld als enigszins groter door respondenten uit de EMR dan die uit de erm. In beide Euregio's noemden de Nederlandse respondenten een sterkere relatie met de Euregio en een sterkere Euregionale cohesie. In het geval van de EMR bleek uit het onderzoek dat de perceptie van de Euregionale samenhang bij de Nederlandse en Belgische respondenten aanzienlijk sterker was dan die bij de Duitse. Ook in de erm wijzen de antwoorden van de Duitse respondenten op minder Euregionale genegenheid dan die van hun Nederlandse burens.

Op de vraag of ze zich thuis voelden in de Euregio, gaven de respondenten uit de EMR gemiddeld genomen een lager cijfer in vergelijking met de respondenten uit de erm.

Conclusies

Dit studentenproject heeft aangetoond dat het de moeite waard is om een breder onderzoek te starten over de Euregionale mindset. Volgens de resultaten uit deze vrij kleine steekproef is het interessant om te kijken naar de perceptie van Euregio's bij mensen van verschillende nationaliteiten. Uit het onderzoek blijkt dat nationaliteit ook in grensoverschrijdende regio's nog steeds een doorslaggevende factor vormt bij de perceptie van de Euregio. Er zijn ook aanwijzingen dat het zeer moeilijk is om verbanden te vinden tussen de verschillende bestuursstructuur van de Euregio's en de specifieke mindset van burgers die in deze Euregio's wonen. Dit komt wellicht doordat de Euregio meer gezien wordt als geografisch dan als politiek concept. Voor toekomstige onderzoeksprojecten is het belangrijk om de vraag op te nemen of de Euregio's (als organisatie) en de politieke figuren ervan werkelijk zo weinig zichtbaar zijn bij de burgers. En zo ja, dan zou het interessant zijn om te analyseren of dit een probleem is voor het idee van een wijdverbreide Euregionale mindset.

Gemeente Maastricht

Maastricht University

Zuyd
Hogeschool

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

ITEM is een initiatief van Universiteit Maastricht (UM), het Nederlands Expertise en Innovatiecentrum Maatschappelijke Effecten Demografische krimp (NEIMED), Zuyd Hogeschool, de Gemeente Maastricht, de Euregio Maas-Rijn (EMR) en de Provincie Limburg (NL).

Institute for Transnational and Euregional
cross border cooperation and Mobility / ITEM

Postadres:
Postbus 616, 6200 MD Maastricht

Bezoekersadres:
Bouillonstraat 1-3, 6211 LH Maastricht
Avenue Céramique 50, 6221 KV Maastricht

T: 0031 (0) 43 388 32 33
E: item@maastrichtuniversity.nl

www.twitter.com/ITEM_UM

www.maastrichtuniversity.nl/item